

Skolevegring

- en praktisk og faglig veileder for grunnskolene og videregående skoler i Nord-Østerdal

**Veilederens målgruppe er:
Skolen og de viktigste samarbeidspartnerne.**

**Veilederen er en omarbeidet utgave av Oslo kommune sin veileder ved skolevegring.
Omarbeidelsen er gjort av Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk Tynset
Barneverntjenesten Tynset, Alvdal, Tolga, Folldal og Rendalen
Pedagogisk-psykologisk tjenesten for Nord-Østerdal**

Bakgrunn: I desember 2013 inviterte Fylkesmann til samling med tema tverrsektorielt samarbeid. BUP og PPT deltok på dette møtet sammen med skoleeier. I etterkant innkalte utdanningssjefen i Tynset kommune på vegne av Regionalt skolesamarbeid i Nord-Østerdal til en samling i januar-14 der tema blant annet var samarbeidsrutiner BUP-PPT. På dette møtet fikk BUP og PPT i mandat å utvikle samarbeidsrutiner på tema skolevegring. Barnevernet ble tatt med i dette arbeidet og forslag til veileder ble lagt fram i Barne- og ungdomsteam i Tynset kommune. Helsesøster, skolelege, representanter for skole og barnehage har gjennom teamet uttalt seg og kommet med innspill til veilederen.

Kapittel 1 Hva er skolevegring?

Faglig plattform	Side 4
Definisjoner	Side 4
Tidelige tegn på skolevegring	Side 5
Skolevegringens funksjon	Side 5
Risiko og beskyttelsesfaktorer	Side 6

Kapittel 2 Hvordan hjelpe?

Kartlegging, samarbeid og tiltak	
Grunnleggende prinsipper for intervensjon	Side 9
Skolen og eksterne instanser: mandat og arbeidsområder	Side 9
Skolen, PPT, Helsetjenesten, Bup og Barneverntjenesten	
Kartlegging: eleven og foresatte	Side 13
Samarbeid	
Generelle prinsipper for en god samarbeidsavtale	Side 14
Elevens deltakelse i møter	Side 14
Tiltak: Eleven, skole og hjemmet	Side 15
Aktuelle tiltak	Side 18
Gjennomføring av tiltak	Side 19

Hvordan forebygge?

Skolens rolle	
Rutiner for registrering og oppfølging av fravær	Side 20
Læringsmiljø, psykososialt miljø og tiltak for elever med sosioemosjonelle vansker	Side 20
Rutiner ved fravær	Side 21

<u>Avslutning</u>	Side 22
--------------------------	----------------

Appendiks

Nr. 1 Sjekkliste for kartlegging	Side 23
Nr. 2 Mal for samarbeidsavtale	Side 26
Nr. 3 Sjekkliste for systemgjennomgang	Side 27
Nr. 4 Eksempel på handlingsplan	Side 28
Nr. 5 Retningslinjer for samarbeid skole – PPT	Side 29
Nr. 6 Vurderingsskjema for skolenekting - foreldreversjon	Side 31
Nr. 7 Vurderingsskjema for skolenekting – barnevernsjon	Side 33
Nr. 8 Vurderingsskjema for skolenekting – lærerversjon	Side 36

BAKGRUNN:

Denne veilederen er utarbeidet for å gi en faglig plattform og praktiske råd om forebygging og tiltak ved skolevegring.

BRUK OG AVGRENSNING:

Veilederen er rettet mot grunnskolen (1.–10. trinn og videregående skole). Den kan brukes av skolen for å få økt kompetanse i å forebygge, oppdage elever i risiko, utforme og gjennomføre tiltak ved skolevegring. Veilederen skal brukes i skolens samarbeid med foresatte og eksterne instanser, for eksempel som utgangspunkt for å lage en felles tiltaksplan. Brukerne av veilederen må utøve faglig skjønn og vurdere hva som er relevant forståelse og tiltak i den enkelte situasjon.

I tilfeller av skolevegring der eleven for eksempel har alvorlige psykiske eller skolefaglige vansker, vil det være behov for mer spesialisert kompetanse. For eksempel kan det være nødvendig med en utredning av elevens særlige behov i opplæringen, behandling til eleven, eller støttetiltak i familien. Veilederen går ikke spesifikt inn på utredning, tiltak og behandling som faller inn under mandatet til pedagogiskpsykologisk tjeneste (PPT), psykisk helsevern for barn og unge (BUP) eller barneverntjenesten.

Kapittel 1

Hva er skolevegring?

FAGLIG PLATTFORM

Dette kapitlet presenterer en forståelsesramme og faglig plattform for hva skolevegring er, hva som kan være tidlige tegn, og hvilke faktorer som spiller inn på utviklingen av skolevegring. Denne kunnskapen vil være nyttig for å kunne møte elever med skolevegring på en god måte. Forståelsesrammen for skolevegring som ligger til grunn for veilederen, tar utgangspunkt i kognitiv teori (for eksempel Beck, Emery og Greenberg, 2005), læringsteori (Kearney og Silverman, 1996), samt utviklingspsykologi og systemtenkning (for eksempel Bronfenbrenner, 1979). Kognitiv teori bidrar til en forståelse av skolevegring ved å beskrive hvordan tanker, følelser og atferd påvirker hverandre gjensidig. Kearney og Silvermans tilnærming til skolevegring er basert på læringsteori og belyser hvordan skolevegring opprettholdes over tid. Utviklingspsykologi og systemtenkning gir en ramme for å forstå hvordan skolevegring utvikles i et samspill mellom faktorer ved elev, skole og hjem.

Tidlige tegn på skolevegring

For raskt å kunne oppdage skolevegring må en vite hva som kan være tidlige, observerbare tegn. Beskrivelser av skolevegring i form av definisjoner (se neste avsnitt) og risikofaktorer (se s. 6), gir et grunnlag for å gjenkjenne skolevegring hos elever. I oversikten på neste side konkretiseres observerbare, tidlige tegn på skolevegring som skolen bør være oppmerksom på. Slike tegn kan være begynnende fravær, tegn på mistriivsel hos eleven, og at foresatte gir uttrykk for bekymring. Tidlige tegn vil ikke i alle tilfeller føre til skolevegring. For eksempel kan mistriivsel hos eleven i noen tilfeller utvikle seg til skolevegring, i noen tilfeller til andre sosioemosjonelle vansker, eller det kan gå over av seg selv. Det bør uansett være en lav terskel for at elever som viser denne typen tegn, følges opp av skolen med økt oppmerksomhet. I tillegg til observasjon er ofte lærers magefølelse et godt måleinstrument for når en bør melde bekymring for en elev.

Definisjoner

Skolevegring har blitt definert på forskjellige måter. Her presenteres to definisjoner fra sentrale teoretikere. Skolevegring er:

«Vegring initiert av barnet mot å gå på skolen, bli der hele skoledagen, eller en kombinasjon av begge» (Kearney og Silverman, 1996:345).

«Vansker med å gå på skolen, assosiert med følelsesmessig ubehag, spesielt angst og depresjon» (King og Bernstein, 2001:197).

Disse to definisjonene er ikke utelukkende i forhold til hverandre, men vektlegger litt forskjellige aspekter ved skolevegring. Definisjonen til Kearney og Silverman er en beskrivelse av atferd.

Definisjonen til King og Bernstein vektlegger barnets følelser. I tillegg til atferd og følelser vil det være hensiktsmessig å føye til et kognitivt aspekt (tanker, oppfatninger, forventninger) og et fysisk aspekt i forståelsen av skolevegring.

Tidlige tegn på skolevegring kan være:

Begynnende fravær hos eleven:

- Forsentkomming
- Sporadisk fravær fra enkelttimer eller dager (med eller uten gyldige meldinger)
- **Tegn på mistrivsel hos eleven:**
- Er ekstremt innadventd eller sjenert
- Er svært utrygg ved skolestart eller etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven hjelper ikke
- Snakker aldri høyt i klassen
- Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever
- Viser motstand mot å være ute i friminutt eller er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er til stede
- Har ofte fysiske plager, for eksempel vondt i hodet eller magen
- Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel, generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen
- Trekker seg tilbake fra sosial interaksjon og/eller skolerelaterte aktiviteter
- Viser utagerende atferd, for eksempel sinne i situasjoner der eleven utsettes for krav i skolehverdagen
- Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
- Ringer ofte hjem i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av dagen

Bekymring fra foresatte:

- Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for å ikke ville gå på skolen
- Bliir værende lenge i leveringssituasjonen eller vil være med inn i klasserommet utover det som er ordinære rutiner
- Ringer eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

Skolevegringens funksjon

Kearney og Silverman (1996) mener det er nyttig å se på hvilken funksjon skolevegringen har for den enkelte elev; dvs. hva det er som bidrar til å opprettholde vansken eller motiverer eleven til å fortsette å vise vegringsatferd over tid. De deler skolevegringens funksjon inn i fire undergrupper basert på læringsteori. Læringsteori beskriver bl.a. hvordan atferd opprettholdes og forsterkes som en følge av de konsekvensene atferden får. Positive konsekvenser kan enten være å unngå en negativ opplevelse eller å oppnå en positiv opplevelse.

SKOLEVEGRINGENS FUNKSJON: FIRE UNDERGRUPPER

Unngå negative opplevelser

1: Unngå stimuli som vekker generell negativ affekt eller emosjonelt ubehag. Vegringen er ofte ikke knyttet til spesifikke situasjoner, men eleven opplever generelt ubehag i skolesituasjonen. Dersom eleven unngår skolen og dermed også unngår den negative opplevelsen, opprettholdes og forsterkes atferden. I noen tilfeller er ubehaget knyttet til bestemte situasjoner som eleven vil forsøke å unngå, for eksempel skolegården, brannalarmen eller en bestemt voksen på skolen.

2: Unngå ubehagelige sosiale situasjoner eller evalueringssituasjoner. Vegringens funksjon er her mer spesifikt knyttet til unngåelse av situasjoner der eleven må eksponere seg sosialt eller bli evaluert, for eksempel å snakke høyt i klassen, snakke med medelever eller ha prøver.

Oppnå positive opplevelser

3: Oppnå oppmerksomhet fra foreldre eller viktige andre. I dette tilfellet er vegringens funksjon ikke unngåelse av en negativ situasjon, men at eleven oppnår noe positivt, i form av oppmerksomhet. Den positive konsekvensen vil opprettholde og forsterke elevens vegringsatferd.

4: Oppnå goder utenfor skolen. Her er vegringens funksjon også å oppnå noe positivt. Mer spesifikt kan det være belønninger eller andre konkrete goder som for eksempel TV, dataspill, være med venner, shopping eller rus.

Oversikt basert på Kearney (2001)

RISIKO- OG BESKYTTENDE FAKTORER

ELEV

Risiko

- Psykiske vansker, for eksempel emosjonelle vansker eller sårbarhet for stress
- Eleven har bekymringer for andre ting enn skole
- Ekstrem innadventhet, behov for svært mye bekreftelse og trygghet, prestasjonsangst
- Få eller ingen jevnaldningsrelasjoner, mangelfull sosial kompetanse, sosialt umoden
- Uoppdagede lærevansker eller utviklingsmessige vansker
- Sykdom eller diffuse fysiske plager

Beskyttelse

- God sosial kompetanse, prososiale ferdigheter og positiv selvhevdelse, minst en god venn
- Gode mestringsstrategier og positivt selvbilde
- Skolefaglig mestring

HJEM

Risiko

- Psykiske vansker eller lidelser hos foresatte
- Samspillsvansker i familien, vansker med grensesetting
- Familien har lite støtte i sosialt nettverk
- Store endringer i familiesituasjon, eksempelvis sykdom, dødsfall, skilsmisse, arbeidsledighet, flytting, etc.
- Foresatte har negative erfaringer med og/eller negative holdninger til skolen

Beskyttelse

- God psykisk helse hos foresatte
- Tydelig grensesetting, godt samarbeid mellom foresatte, både far og mor aktivt involvert i elevens skolegang
- Støtte i sosialt nettverk
- Foresatte samarbeider godt med lærer og skolen

SKOLE

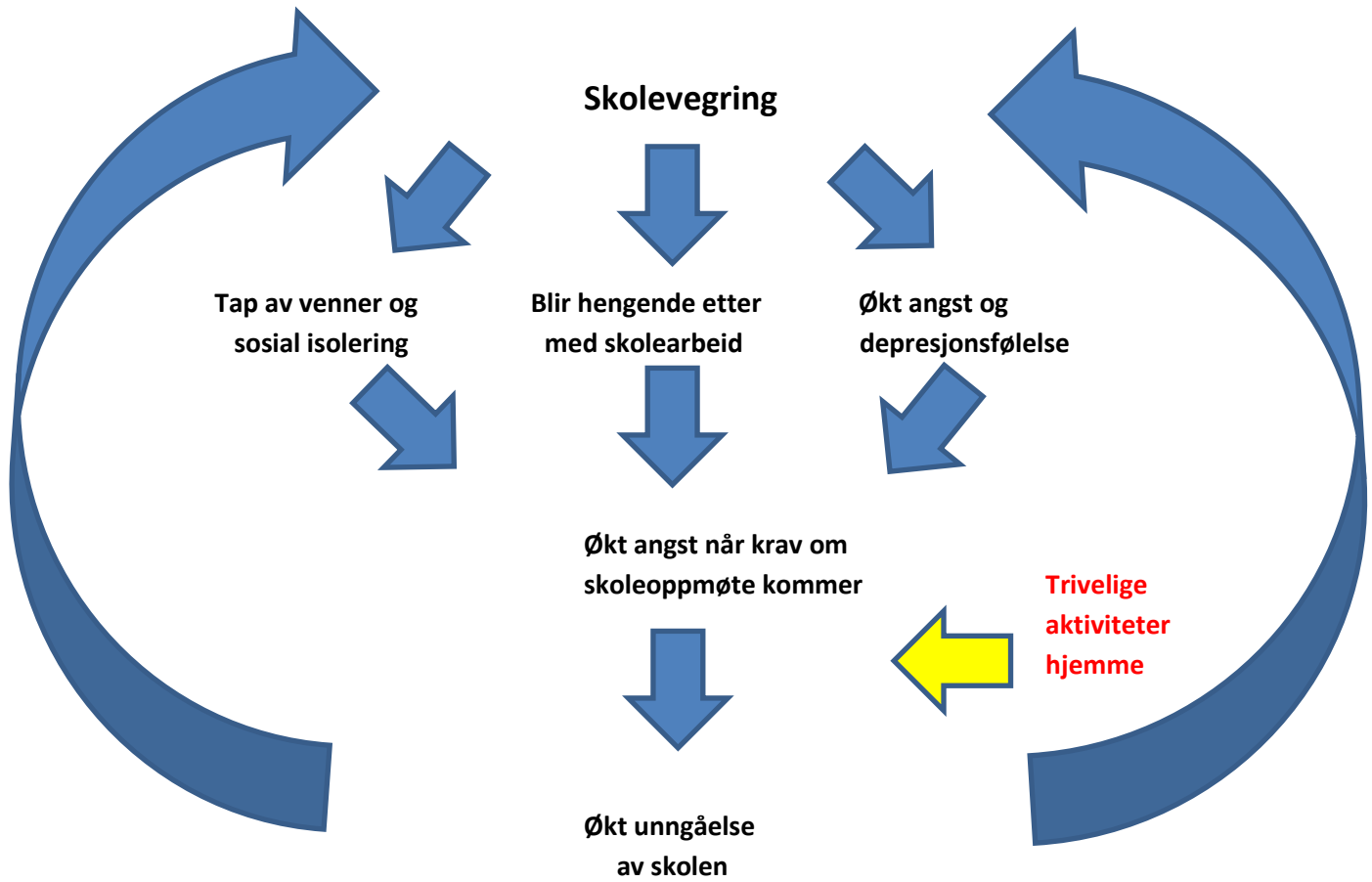
Risiko

- Mangelfulle rutiner og lite konsekvent registrering, håndtering av og holdninger til fravær
- Dårlig klasse- og læringsmiljø, mobbing, bruk av straff, liten grad av forutsigbarhet og struktur
- Mangelfulle rutiner for skole – hjem samarbeid
- Lite kontinuitet i opplæringen, tilfeldig overføring av informasjon, stort lærerfravær eller mange lærerbytter
- Mangelfull kompetanse på psykiske vansker og angst hos barn

Beskyttelse

- Gode rutiner for å følge opp fravær
- God klasseledelse, tilpasset opplæring, realistiske forventninger til elevene og klare faglige mål
- Trygg og god relasjon mellom lærer og elev
- God informasjonsflyt ved overgang barnehage – skole, ved lærerbytter og ved overganger mellom skoleslag
- Handlingskompetanse på intervensjon ved skolevegring
- Interne støttesystemer på skolen, klar ansvarsdeling mellom kontaktlærer, sosiallærer, ledelse.
- Etablerte samarbeidsrutiner med eksterne instanser

OPPRETHOLDENDE FAKTORER VED SKOLEVEGRING

Modell oversatt fra Thambirajah et al. (2008-32)

Kapittel 2

HVORDAN HJELPE?

KARTLEGGING, SAMARBEID OG TILTAK

Dette kapittelet gir ideer og råd om kartlegging, samarbeid og tiltak ved enkeltsaker av skolevegring.

Grunnleggende prinsipper for intervensjon

- Tiltak ved skolevegring krever mye skreddersøm. Elever, skoler og familier kan være forskjellige og tiltak må tilpasses deretter.
- Tidlig oppdragelse og intervensjon er avgjørende for prognosen ved skolevegring. Intensiv oppfølging på et tidlig stadium vil i stor grad øke sjansen for en god prognose og være svært ressursbesparende på sikt.
- Et viktig mål er at eleven skal hjelpes til å være på skolen i størst mulig grad. I svært mange tilfeller vil den viktigste behandlingen ved skolevegring nettopp være å hjelpe eleven til å være på skolen og å opprettholde dagliglivets rutiner.
- De fleste elever som vegrer seg for å gå på skolen, ønsker egentlig å være som alle andre, men de greier det ikke. Skolevegring handler ikke om vond vilje eller latskap. Tiltak handler ofte om å fjerne hindringer som er for store, samt å lære eleven nye måter å møte utfordringer på. Øvelse gjør mester.
- Tiltak ved skolevegring vil ofte innebære å senke kravene til eleven i situasjoner/fag/aktiviteter som eleven opplever som vanskelige, for deretter å trappe opp utfordringene ettersom eleven viser mestring.
- Ofte vil tiltak med skolevegring innebære at skolen i en periode gir en viss grad av særbehandling og er fleksible i forhold til vanlige skolerutiner. For eksempel at eleven ikke behøver å rekke opp hånda i timene eller delta i gym. Særbehandling rettfærdiggjøres ved at dette skal skje i en avgrenset periode og at det tjener hovedmålet som er at eleven skal være på skolen.
- Arbeid med skolevegring krever tett samarbeid og god informasjonsflyt mellom elev, skole, hjem og eventuelt eksterne instanser.
- Skolen må raskt ta kontakt med eksterne hjelpeinstanser ved behov; enten for å få veiledning til utforming av tiltak eller dersom en ser at eleven eller familien trenger oppfølging som skolen ikke kan gi.

Kartlegging og tiltak kan planlegges og gjennomføres av skolen og foresatte, eller i et samarbeid med eksterne instanser.

Skolen og eksterne instanser: mandat og arbeidsområder.

I saker med skolevegring vil det ofte være instanser involvert, spesielt dersom vansken vedvarer over tid. I denne veilederen er det fremhevet at skolevegring kan forstås ut fra samspillet mellom faktorer ved elev, skole og hjem. Ofte handler tiltak ved skolevegring om å få systemet til å fungere rundt eleven og å få til god kommunikasjon mellom de involverte, på den enkelte arena og mellom arenaer. Skolen og eksterne instanser vil ha en felles oppgave i å få til et godt samarbeid og kommunikasjon slik at systemet rundt eleven fungerer.

I tillegg kan det være behov for tiltak som er spesifikt rettet mot eleven, skolen eller familien. Når flere instanser er inne i en enkelt sak er det nødvendig med tydelig avklaring av ansvar.

Skolens mandat og arbeidsområdet:

Skolen skal gi tilpasset opplæring ut fra elevenes evner og forutsetninger og tilrettelegge for Enkeltelever med særlige behov (jfr. opplæringsloven § 1-3 og 5-1). Skolen må innhente sakkyndig vurdering fra PPT i tilfeller der det er behov for å vurdere elevens utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Rektor kan fatte enkeltvedtak om tiltak som angår det psykososiale miljøet (jfr. opplæringsloven § 9a-3) uten tilråding fra PPT.

Det ligger under skolens mandat å igangsette kartlegging og tiltak ved bekymring for skolevegring; tilrettelegge i skolesituasjonene og samarbeide med foresatte og andre involvert parter om å få eleven til skolen dersom vegringen fører til bekymringsfullt fravær.

Skolens arbeidsområde inkluderer å etablere systemer og rutiner for å kunne forebygge og oppdage skolevegring på et tidlig tidspunkt. Skolen må ta tidlig kontakt med aktuelle samarbeidspartnere ved behov for veiledning, utredning av elevens behov i opplæringen eller dersom skolen vurderer at det er behov for tiltak i hjemmet eller behandling for eleven.

PPTs mandat og arbeidsområder:

PPT er kommunens rådgivende og sakkyndige instans i forhold til spørsmål som omhandler barn og ungdom som opplever å ha en vanskelig opplæringssituasjon. Skole, foresatte, eleven selv (etter fylte 15 år) og andre instanser kan henvise. En henvisning kan gjelde veiledning/konsultasjon til skole og foresatte og/eller utredning. PPT gjennomfører en pedagogisk – psykologisk utredning i de tilfeller dette vurderes som nødvendig for å kunne tilrettelegge og utforme tiltak i opplæringen. PPT utarbeider sakkyndig vurdering av elevens særlige behov og gir tilråding i de tilfeller der opplæringsloven krever det.

PP-rådgiver deltar på skolens ressursteam og kan samarbeide med skolen om å lage gode rutiner og systemer for å fange opp og igangsette tiltak for elever med skolevegring. I arbeid med elevsaker med skolevegring kan PPTs oppfølging omfatte deltakelse på tverrfaglige møter/samarbeidsmøter og veiledning til skole og foresatte om tiltak rundt eleven.

PPT samarbeider med andre instanser ved behov og kan gjennomføre kartlegging og vurdering som del av et tverrfaglig samarbeid rundt eleven.

Helsetjenestens mandat og arbeidsområder:

- Skolehelsetjenesten jobber med helsefremmende og forebyggende arbeid for å fremme og styrke barn, unge og familiens fysiske, psykiske og sosiale helse. Skolehelsetjenesten har et ansvar i å medvirke til å øke barn og ungdoms kunnskaper om hvordan mestre sitt eget liv, ta selvstendige valg i forhold til egen helse og levevaner. Barn og unge trenger støtte i å mestre utfordringer, og ha tro på og ta i bruk egne ressurser. Tilgjengelighet og helhetlig tekning er viktige faktorer for å styrke hver enkelt egne mestringsstrategier og ressurser. Skolehelsetjenesten er et lavterskeltilbud for alle.
- Samarbeider på ulike områder med den enkelte skole i oppfølgingen av elever og arbeid med psykososiale miljøet er viktig. Skolehelsetjenesten skal samarbeide med skolen om tiltak som fremmer fysiske og psykososiale lærings- og arbeidsmiljø for elevene (Opplæringsloven § 9). Rutiner for tidlig intervensjon ved mistrivsel og skolefravær er nødvendig i arbeidet med å skape et godt psykososialt læringsmiljø. Tiltak kan være helsedialog gjennom enkeltsamtaler i skoletiden, veiledning, gruppevirksomhet og foreldreveiledning. Det kan være både primær- og sekundærforebyggende tiltak.
- Skolehelsetjenesten og/eller allmennhelsetjenesten / fastlege kan gjennomføre medisinske undersøkelser dersom en elev med skolevegring har fysiske plager. Det kan være behov for å avklare om elevens uttrykk for fysiske plager har medisinske årsaker, er psykosomatiske symptomer eller om det er andre forhold som spiller inn.

BUPs mandat og arbeidsområder:

BUP er et poliklinisk spesialisthelsetilbud innenfor psykisk helsevern som retter seg mot barn og ungdom under 18 år og deres familier. En henvisning til BUP anbefales dersom barnet trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem. BUP har spesifikk kompetanse innen utredning og behandling av ulike barnepsykiatriske symptomer som for eksempel følelsesmessige vansker, konsentrasjons- og atferdsmessige vansker og barn og unge.

Henvisning til BUP må sendes fra lege, evt. barnevernleder. BUP kan sammen med andre instanser i 1. linjen bistå med kartlegging og vurdering som sees i forbindelse med skolevegring og gi tilbud om behandling til barnet og/eller familien.

BUP Tynset har forskjellige tilbud og bruker ulike modeller for utredning og behandling når barn og unge viser skolevegring.

Barneverntjenestens mandat og arbeidsområder:

Barneverntjenestens viktigste oppgaver er å:

- Undersøke hvordan barnets hverdag er. Dette skjer på bakgrunn av meldinger fra andre instanser eller privatpersoner
- Gi den hjelpen som passer best for barn og familier i den situasjonen de er i
- hjelpe familien til kontakt med andre hjelpeinstanser
- Samarbeide med andre instanser ved behov

Barnevernets arbeidsområde er å gi hjelp i hjemmet og å sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg dersom de trenger det. Tiltakene som settes inn gjøres som regel med samtykke fra familien. I saker hvor forholdene er så alvorlige at de kan skade barnets helse eller utvikling, og familien ikke samtykker til tiltak, er det Fylkesnemnda for sosiale saker som har mandat til å fatte vedtak.

Tiltak som barneverntjenesten kan tilby, dersom det vurderes som nyttig for barnet/ungdommen/familien, er bl.a.: Familieveiledning, støtte og råd fra en miljøarbeider som kommer til familien, støttekontakt og avlastning.

KARTLEGGING

For å kunne planlegge å gjennomføre god tiltak ved skolevegring må skolen gjøre en kartlegging av situasjonen.

*Sjekkliste for kartlegging av **skolesituasjonen**; se eget vedlegg, **appendiks 1**.*

Målet med en kartlegging er bl.a. å:

Avklare vanskebildet til eleven. Handler det om skolevegring eller er det andre mulige forklaringsmodeller som passer bedre?

Samle informasjon om de ulike faktorene ved eleven, skolen og hjemmet som kan tenkes å bidra til skolevegringen eller opprettholde vansken.

Sammenfatte informasjon som utgangspunkt for å lage en plan for tiltakene (Thabirajah et al., 2008:59).

Samtale med eleven

Ved skolevegring vil elevsamtalen være en del av kartleggingen, men også et viktig tiltak. I kartleggingen fungerer den som en informasjonskanal, og som tiltak vil den være del av den generelle relasjonsskapende kontakten mellom lærer og elev. Forskjellige lærere vil ha forskjellige måter å samtale med elever på, og det finnes ingen fasit for dette. Det å bruke en tilnærming som kjennes naturlig og komfortabel og å tilpasse seg elevens alder og individualitet er et godt utgangspunkt for en elevsamtale.

Den gir eleven forståelse for tema for samtalen

Den uttrykker at læreren har sett eleven og bryr seg om hvordan han/hun opplever situasjonen

Den viser til konkrete observasjoner som grunnlag for lærerens bekymring

Den uttrykker håp om bedring

Ved å bruke «vi» indikerer den at eleven ikke er alene i dette.

*Sjekkliste for informasjon fra **eleven**; se eget vedlegg, **appendiks 1**.*

Samtale med foresatte

Dersom skolen eller foresatte er bekymret for skolevegring anbefales det å avtale et møte mellom kontaktlærer, eventuelt andre fra skolens side, og foresatte. Denne tidlige kontakten danner grunnlaget for det videre samarbeidet og vil ha flere formål. Sentralt er det å bidra til å etablere en god samarbeidsrelasjon. Dette vil for eksempel innebære og ta seg tid til å lytte til foresattes bekymring og uttrykke bekreftelse og støtte. Dersom skolen er bekymret for situasjonen må foresatte informeres om hva bekymringen består i og hva som er bakgrunnen. Bekymringen bør presenteres klart og åpent og knyttes til konkrete observasjoner i skolesituasjonen eller samtaler med eleven. I tillegg vil det være sentralt å kartlegge situasjonen fra foresattes perspektiv og få deres innspill på mål, løsningsforslag og konkrete tiltak.

*Sjekkliste for informasjon fra **foresatte**; se eget vedlegg, **appendiks 1**.*

SAMARBEID

GENERELLE PRINSIPPER FOR EN GOD SAMARBEIDSAVTALE

- Avtalen bør skrives ned. Skriftliggjøring forplikter i større grad enn en muntlig avtale.
- Avtalen bør inneholde langsiktige mål og delmål. Det må formuleres i form av en opptrappingsplan eller som gradvis økende krav til eleven i skolesituasjonen.
- Planen bør inkludere et tidsaspekt på gjennomføringen av delmålene, og det bør gjøres en konkret avtale om neste møte/møteplan.
- Tiltak må tilpasses situasjonen, den individuelle eleven og faktorer ved skole og hjem.
- Planen bør utformes og gjennomføres med deltakelse fra: Ledelse og evt. sosiallærer, kontaktlærer/annen viktig relasjon for eleven på skolen, elev og foresatte og evt. andre involverte parter. Ansvarsfordeling mellom de involverte partene må være tydelig.
- Grad og form på deltakelse fra eleven må tilpasses individuelt og ut fra alder. Det vil være naturlig at eldre elever har større grad av innflytelse på utformingen av planen enn yngre elever.
- Avtalen skal si noe om hva de involverte partene gjør dersom noen av trinnene i planen mislykkes. Dette vil innebære en plan for kommunikasjon mellom partene i slike situasjoner og eventuelt en plan B.

Elevens deltakelse i møter

Ved skolevegring må de involverte møtes jevnlig for å planlegge og evaluere tiltak. Eleven kan være med på møtene under visse forutsetninger. Eleven må oppleve situasjonen som trygg og håndterlig. For noen elever vil det være hensiktsmessig å ha færrest mulig møtedeltakere. Det skal ikke være uenighet mellom møtedeltakerne og tonen i møtet skal være høflig og respektfull så lenge eleven er tilstede. Formålet med elevens deltakelse er:

- Eleven må bli hørt og elevens perspektiv kommer frem
- Eleven får informasjon om tiltakene
- Eleven opplever at det er et samarbeid rundt ham/henne og at de voksne står sammen om planen som legges.

Eleven kan uttale seg i møtet på egne vegne eller bli representert av en voksen som har hatt samtaler med eleven om dette på forhånd. Dersom eleven ikke er til stede er det viktig at en voksen har kartlagt elevens perspektiv og kan representere dette i møtet.

Samarbeidsavtale

Når en elev viser skolevegring bør det lages en tydelig skriftlig samarbeidsavtale mellom skole, foresatte, elev og eventuelt andre involverte parer. En slik avtale skaper forutsigbarhet og kontroll for eleven, tydeliggjør felles mål og ansvarsfordeling. Det å skrive en avtale kan være en god hjelp til å holde fast på et fremtidsrettet og løsningsorientert fokus på møtene. Det trenger ikke nødvendigvis være enighet mellom partene om forklaringen på skolevegringen for å kunne lage en slik plan sammen. Planen kan være utformet som en kontrakt eller mer som et arbeidsredskap.

*Mal for **samarbeidsavtale**; se eget vedlegg, **appendiks 2**.*

TILTAK

Tiltakene som beskrives i dette avsnittet, kan gjennomføres av personale på skolene og foresatte. Det vil variere fra sak til sak hvilke tiltak som er relevante. En må velge relevante tiltak på bakgrunn av kartlegging og faglig skjønn. I noen tilfeller vil det være behov for mer spesialisert kompetanse, for eksempel hvis eleven strever med alvorlig angst. Det kan være nødvendig med tverrfaglig veiledning og assistanse i gjennomføringen av tiltak i skole og hjem.

Tiltak ved skolevegring vil ofte innebære en opptrapping, med gradvis økende utfordringer for eleven (Thambirajah et al., 2008). En opptrappingsplan tar utgangspunkt i hvilke situasjoner, fag eller aktiviteter eleven opplever som vanskelig eller utfordrende. På disse områdene senkes kravene til et nivå en er sikker på at eleven kan mestre. Ettersom eleven viser mestring på et nivå økes utfordringene gradvis. Det er viktig å starte med lave nok krav til å begynne med og ikke øke dem for raskt. Dersom eleven opplever å mislykkes kan neste forsøk bli vanskeligere. Å sette ned krav kan for eksempel innebære å frita eleven fra enkelte aktiviteter, gi eleven økt grad av støtte i vanskelige situasjoner eller senke kravene til skoleoppmøte i en periode. Krav til oppmøte bør kun senkes dersom eleven har hatt en lengre periode med fravær.

Tiltak fra elevens perspektiv

For de fleste barna og unge i grunnskolen, særlig mot slutten av barnetrinnet og oppover, vil det være viktig og ikke skille seg ut. De vil ønske å delta på skolen og oppleve å mestre skolehverdagen på lik linje med sine jevnaldrende. Tiltak må tilrettelegges på en måte som gjør at eleven i minst mulig grad opplever seg stigmatisert. Dette berører særlig tiltak i skolesituasjonen, og hvilken informasjon som gis til medelever om elevens fravær og tiltak. Det er viktig at den enkelte elev får uttale seg om sin opplevelse knyttet til de tiltakene som skal gjennomføres, og at dette tas hensyn til i den grad det er mulig.

Elever med skolevegring deltar i gjennomføringen av tiltak med større eller mindre grad av egenmotivasjon. En kan fremme elevens egen motivasjon ved å forklare hvordan tiltakene bidrar til å nå målene og gjennom å uttrykke håp om bedring. For eksempel kan en snakke med eleven om hvordan det å delta i vanskelige situasjoner blir lettere etter hvert som en øver seg. Elevens motivasjon vil også fremmes av det å bli sett og kunne delta i prosessen med å utforme og evaluere tiltak.

I de tilfellene eleven ikke, eller i liten grad, er motivert for å gjennomføre tiltakene må de voksne tydelig gi uttrykk for at det er de som bestemmer om eleven skal på skolen. I tilfeller hvor foresatte utøver press er det imidlertid viktig å finne en balanse hvor en også tar elevens opplevelse på alvor. Press skal i minst mulig grad virke krenkende for eleven, og det bør gjennomføres en løpende evaluering av om det fører til bedring eller forverring av situasjonen. En kan i større grad utøve pres overfor yngre enn eldre elever.

Tiltak i skolesituasjonen

Tiltak i skolesituasjonen vil ha som mål å trygge og støtte eleven i vanskelige situasjoner, øke opplevelsen av mestring og trivsel på skolen og å bygge opp elevens sosiale og faglige ferdigheter.

Aktuelle tiltak:

- Dersom det kommer frem at eleven er utsatt for reelle ubehagelige situasjoner, som mobbing, må dette tas tak i først. Skolens handlingsplan for mobbing må følges. § 9a-3 i opplæringsloven, om elevens psykososiale miljø, skal komme til anvendelse.
- Bygge opp under gode voksenrelasjoner eleven har på skolen. Det er vesentlig at de voksne som får denne oppgaven, er personer som er viktige i elevens skolehverdag og at de kommer overens med eleven. Skoleledelsen må gi støtte og prioritere å frigi tid til den eller de som får denne oppgaven. **Eks.: Kontaktlærer spiser lunsj med eleven, leker eller prater med eleven i storefri bestemte dager i en periode eller tilbringer tid med eleven på andre måter.**
- En viktig voksen har en eller flere samtaler med eleven. I slike samtaler er det viktig å bekrefte og anerkjenne, samt å fokusere på elevens mestring. Samtalene kan brukes til å forberede eleven på vanskelige situasjoner. Dette kan innebære å gå gjennom hva som vanligvis skjer i disse situasjonene og planlegge hva som kan være lurt for eleven å tenke og gjøre neste gang en slik situasjon oppstår.
- Bygge opp under gode relasjoner eleven har til jevnaldrende på skolen. **Eks.: Planlegge tilrettelagte gruppeaktiviteter eller skape oversiktlige og trygge sosiale arenaer i friminutt, for eksempel «strikkeklubb» eller «spillklubb», som eleven kan søke seg til etter ønske.**
 - Sørge for at eleven opplever stor grad av struktur og forutsigbarhet i skolehverdagen. **Eks.: Eleven får oversikt over skoledagen, den enkelte time, iverksette tiltak og informasjon i forkant av endringer.**
- Sørge for at skole, elev og foresatte er forberedt på mulige utfordringer på forhånd. **Eks.: Ha en samtale mellom kontaktlærer, elev og foresatte for å forberede deltakelse på skoleturer eller det å komme tilbake på skolen etter ferie.**
- Øke elevens opplevelse av skolefaglig mestring, kartlegge eventuelle fagvansker og gi tilpasset opplæring.
 - **Eks.: Prioritere arbeid med fag eller områder der eleven er dyktig og har en spesiell interesse, lage en tilpasset arbeidsplan.**

- Styrke elevens sosiale kompetanse.
 - Eks.: Arbeide med å styrke evne til positiv selvhevdelse som å invitere andre med på aktiviteter eller hevde egne meninger.
 - Forenkle eller gi støtte i situasjoner som er utfordrende for eleven og gjennomføre en gradvis opptrapping av utfordringer.
 - Eks.: La eleven delta i mindre grupper sammen med bestemte voksne, gi assistanse i sosiale situasjoner, kreve mindre muntlig deltakelse i undervisningen, frita eleven for enkelte fag eller aktiviteter i en periode, osv.
- Dersom eleven opplever mye angst kan det være nødvendig at det avtales en «fluktrute», altså mulighet for eleven til å trekke seg ut av vanskelige situasjoner ved behov. Det å vite at det finnes en lovlig «fluktrute» kan i seg selv virke tryggende. Slike tiltak skal være del av en plan der kravene til eleven gradvis økes. Eks.: Eleven får mulighet til å gå ut av klasserommet og være på sosiallærerens kontor noe tid, eller mulighet til å putte en prøve i sekken og gjøre den ferdig hjemme.
- Støtte for foresatte i skolesituasjonen trappes ned. Eks.: Nedtrapping av at foresatte følger eleven inn i klasserommet eller antall telefonsamtaler mellom foresatte og elev i løpet av skolehverdagen.
- Hjemmeundervisning er i de aller fleste tilfeller av skolevegring, ikke å anbefale da det kan bidra til å opprettholde vegringen. Hjemmeundervisning kan vurderes dersom eleven har tilleggsvansker av medisinsk art som hindrer eleven å dra hjemmefra. Det kan også være aktuelt i en overgangsperiode dersom eleven har hatt sammenhengende fravær over tid (Thambirajah et al., 2008). I slike tilfeller er det avgjørende at hjemmeundervisningen inngår i en plan for tilbakeføring til skolen, for eksempel ved at kontaktlæreren gjennomfører hjemmeundervisningen og slik styrker relasjonen til eleven.

Tiltak i hjemmet

Noen barn og unge viser vegringsatferd i hjemmet. Morgensituasjonen kan bli negativ og vanskelig, og foresatte kan oppleve engstelse og håpløshet. Skole og andre involverte instanser kan bidra til at foresatte lykkes med å sende barnet til skolen, gjennom å gi viktig informasjon og veiledning om relevante tiltak i hjemmet.

Viktig informasjon:

- Gi foresatte informasjon og skolevegring.
Eks.: Informasjon om det å være på skolen, i seg selv, hjelper mot angst og skolevegring. Foresatte kan dermed få økt trygghet i forhold til å sende barnet til skolen. For informasjon om skolevegring til foresatte, se for eksempel: <http://www.vfb.no> (på nettsiden til Voksne for barn ligger bl.a. en artikkel og brosjyre om skolevegring) <http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no> (søk på «skolevegring»).

- Gi foresatte informasjon om hvordan barnet har det når han/hun er på skolen.
Eks.: Sende mail hver ettermiddag med kort tilbakemelding om hvordan dagen har gått. Skolen kan slik bidra til at foresatte opplever økt trygghet når det gjelder å sende barnet til skolen eller trappe ned eventuelle tiltak i form av å følge inn i klasserommet eller ringe barnet på skolen. Foresattes trygghet vil også «smitte over» på barnet.

Aktuelle tiltak

- Dersom barnet gir uttrykk for fysiske plager bør foresatte kontakte lege for å avklare om det er et rent medisinsk problem eller om symptomene er for eksempel angstrelatert.
- Sette av tid til samtaler med barnet. **Eks.: Snakke med barnet om vanskelige situasjoner i forkant. Vektlegge å snakke om barnets opplevelse heller enn å ha fokus på barnets vanskelige atferd. Vis forståelse for at dette er vanskelig og hjelpe barnet til å sette ord på følelsene som er involvert. Gi også uttrykk for håp om bedring og at det hjelper å øve på det som er vanskelig.**
- Uttrykke tydelig om at det er foresatte som bestemmer om barnet skal på skolen eller ikke. Foresatte som skal utøve press må selv være trygge i situasjonen og vite at barnet får tilfredsstillende oppfølging på skolen. Dersom foresatte av ulike grunner er utrygge på å skulle presse barnet er det viktig å søke veiledning hos relevante instanser som er involvert i saken.
- Gi barnet størst mulig grad av trygge rammer, struktur og forutsigbarhet knyttet til skoleoppmøte. **Eks.: Etablere faste morgenrutiner.**
- Begge foresatte bør være involvert i tiltakene og uttrykke til barnet at det er enighet om mål og tiltak. **Eks.: Dersom foresatte bor hver for seg er det like regler hos begge.**
- Forsøke nye strategier i fastlåste situasjoner. **Eks.: Foresatte bytter roller, den som vanligvis tar morgenrutinen med barnet overlater ansvaret til den andre foresatte.**
- Fokuser på barnets mestring av delmål. Gi ros og positive tilbakemeldinger for innsats like mye som prestasjon. **Eks.: Ha hyppige feiringer når barnet viser mestring.**
- Belønningssystemer kan fungere godt dersom de gjennomføres i tråd med prinsippene for slike systemer. For mer informasjon om belønningssystemer anbefales for eksempel «De utrolige årene» av Webster Stratton (2007). Det er et viktig prinsipp at belønninger kun skal komme etter at barnet har klart å nå et konkret avtalt delmål. Belønninger som barnet har oppnådd, må ikke trekkes tilbake dersom barnet ikke klarer å gjennomføre ved neste anledning.
- I de tilfellene barnet er hjemme fra skolen bør en unngå at barnet oppnår positive konsekvenser som kan bidra til å opprettholde skolevegringen. **Eks.: Barnet skal ikke spille dataspill, få ekstra god mat eller kvalitetstid med foresatte i skoletiden. Barnet skal i størst mulig grad jobbe med skoleoppgaver i skoletiden.**
- Oppmuntre barnet til å møte venner/jevnaaldrende og fortsette med eller begynne på en fritidsaktivitet utenom skoletiden, uavhengig av skoleoppmøte.

- Sette av tid til samvær med familien der en gjør hyggelige ting sammen, utenfor skoletiden og i helgene. Dette kan motvirke at skolevegringen blir et altoppslukende tema som preger store deler av samspillet i familien. Foresatte kan også vurdere å søke støtte, hjelp eller avlastning i nettverk av familie og venner.
- Foresatte har ansvar for at barnet kommer til skolen. I særlige tilfeller der dette likevel ikke fungerer, kan det være aktuelt at andre instanser, for eksempel skole eller barneverntjenesten, henter barnet hjemme. Et slikt tiltak bør skje som del av en opptrappingsplan for tilbakeføring til skolen og i en avgrenset periode.

Gjennomføring av tiltak

Når det er laget en samarbeidsavtale og plan for tiltak kommer den virkelige jobben; gjennomføringen. Noen generelle prinsipper for en god gjennomføring er:

- Skoleledelsen må gi nødvendig støtte til kontaktlærer eller andre som arbeider med skolevegring, slik at de kan sette av nok tid til å følge opp eleven i den perioden tiltakene skal gjennomføres.
 - **Eks.: Dette kan innebære at kontaktlærer og/eller andre sentrale voksne frigjøres fra andre fellesoppgaver, teamarbeid, andre samarbeidsmøter, eller undervisningstid.**
- Sette opp faste og hyppige møter i oppstartsperioden for å evaluere og justere tiltakene fortløpende.
 - **Eks.: Møter hver andre uke i en periode på to måneder.**
- Være konsekvent i gjennomføringen av avtalen som er satt og ikke endre reglene underveis.
- Andre involverte parter må forplikte seg og følge opp avtalen over tid. Dette krever ofte utholdenhet og vilje til å prøve igjen ved tilbakeslag og uforutsette hindringer.
- Når tiltakene fungerer bør eleven likevel følges opp videre med ekstra oppmerksomhet.
 - **Eks.: Ha overføringsmøte ved overgangen til ny skole.**
- Alle parter, inkludert eleven, skal til enhver tid vite hva som er eksisterende plan for tiltak.

KAP 3

HVORDAN FOREBYGGE?

Skolens rolle

Dette kapittelet beskriver hva skolen kan gjøre for å forebygge skolevegring.

Skolen kan bidra til å forebygge skolevegring på flere måter. Et godt system for håndtering av fravær, tidlig involvering av foresatte og relevante samarbeidsinstanser ved behov, er viktige faktorer i forebygging av skolevegring (Ingul, 2005). Systematisk arbeid med utvikling av elevenes psykososiale miljø vil også være en forebyggende strategi. I arbeid med å etablere gode systemer og implementere tiltak, sitter skoleledelsen i en nøkkelposisjon. Forankring av tiltak i ledelsen og tydelig kommunikasjon av prioriteringer til personalgruppen er deres. Personalets kultur for å følge opp rutiner og systemer, samt deres opplevelse av støtte fra ledelsen i gjennomføringen, spiller også inn.

SJEKKLISTE FOR SYSTEMGJENNOMGANG, **appendiks 3**

Rutiner for registrering og oppfølging av fravær

- Har skolen en handlingsplan for registrering og oppfølging av fravær?
- Er ledelsen oppdatert på fravær blant elevene?
- Hvilke arenaer på skolen brukes til å ta opp bekymringsfullt fravær?
- Når anses fravær som bekymringsfullt og hvilke tiltak igangsettes?
- Kommuniserer ledelsen tydelige holdninger til fravær til personalet og foresatte?
- Kjenner personalet rutinene for håndtering av fravær og blir de fulgt?

Læringsmiljø, psykososialt miljø og tiltak for elever med sosioemosjonelle vansker

- Hvordan fungerer skolens handlingsplan for mobbing?
- Hvordan anvender skolen § 9 a-3 i opplæringsloven i enkeltsaker?
- Hvordan fungerer skolens antimobbeprogram/program for sosial kompetanse?
- Har skolen arenaer for å drøfte «de stille elevene»?
- Hvilke tiltak igangsettes overfor elever som er svært utrygge, går alene i friminutt etc.?
- Har personalet kompetanse på sosioemosjonelle vansker for utrygge elever?
- Hvilke tiltak igangsettes for å styrke lærer-elev relasjon for utrygge elever?
- Er det vekt på tilpasset opplæring, tydelige, realistiske forventninger til elevene?

Skole-hjem samarbeid

- Når og hvordan foregår kontakt mellom skole og hjem ved bekymringsfullt fravær?
- Hvilke rutiner har skolen for samarbeidsmøter og tverrfaglige møter ved bekymringsfullt fravær/skolevegring?

Skolens interne støttesystemer

- Prioriterer ledelsen elevsaker med fravær/ skolevegring?
- Følger ledelsen opp med støtte i saker med skolevegring, bl.a. i form av å frigjøre lærerens behov?
- Er det tydelig ansvarsfordeling i oppfølgingen av elever med fravær / skolevegring?
- Opplever lærerne god kollegial støtte når de står overfor utfordrende situasjoner eller elevsaker?

Skolens samarbeid med eksterne instanser

- Har skolen kjennskap til og benytter ekstern kompetanse?
- Har skolen rutiner for å orientere eller drøfte saker i ressursteam når elever viser bekymringsfullt fravær / skolevegring?
- Når og hvordan blir skolehelsetjenesten, barnevernet og PPT involvert?

Informasjonsflyt

- Er det stabilitet over personell over tid og god overføring av informasjon ved lærerbytte?
- Er det god informasjonsflyt og planlegging i overgangen mellom barnehage – skole, og ved skolebytter?

RUTINER VED FRAVÆR:

Gode systemer for registrering og oppfølging av fravær er avgjørende for tidlig oppdagelse og intervensjon ved skolevegring. Ledelsen må prioritere et fokus på fravær og kommunisere dette tydelig til personale og ansatte. Mange elever som utvikler skolevegring, har hatt mye sporadisk fravær over tid før vegringen blir alvorlig (Ingul 2005). Det er derfor viktig å være oppmerksom på fravær i form av enkelttimer eller dager. Det bør også være rutiner for kontakt med foresatte når eleven har bekymringsfullt høyt fravær, uavhengig av om det er gyldig eller ugyldig. Dersom eleven har diffuse fysiske plager og påfølgende høyt sykefravær, bør det gjennomføres en legeundersøkelse. Den enkelte skole bør utarbeide en handlingsplan.

Elevers psykososiale læringsmiljø

Arbeid med å skape et godt psykososialt miljø for elevene (kmf. Opplæringsloven § 9a-3), kan bidra til å forebygge skolevegring. Relevante tiltak vil rette seg mot å øke trygghet og tilhørighet for elevene på skolen, minske mobbing, samt øke elevenes sosiale kompetanse.

Skole-hjem samarbeid

«Skolen skal legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres / foresattes medansvar i skolen». (Læreplanverket for kunnskapsløftet 2006, Læringsplakaten).

Åpne dialog med foresatte er viktig for å forebygge skolevegring, for å minske bekymringsfullt fravær generelt, samt i arbeid med å styrke det psykososiale miljøet på skolen.

Aktuelle tiltak:

- Gi informasjon til foresatte på begynnelsen av skoleåret om rutiner for fravær og tydeliggjøring av skolens holdninger på dette punktet.
- Dialog med foresatte på foreldremøter om hva som er gyldig og ugyldig fravær.
- Involvering av foresatte i temaer som omhandler det psykososiale miljøet, mobbing, fravær, etc. dette kan skje i ulike fora og på ulike nivåer: utviklingsamtaler, foreldremøter, i skolens forskjellige samarbeidsorganer som foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU), skolemiljøutvalget (SMU).
- Fremheve foresattes kompetanse og deres kunnskaper om hva som er det beste for sitt barn. Eksempler på konkrete tiltak i skole- hjem samarbeidet finnes bl.a. i Webster- Strattons (2005) lærerprogram «hvordan fremme sosial og emosjonell kompetanse hos barn». Tiltak kan omfatte tidlig involvering av foresatte før skolestart dersom det er behov for ekstra tett oppfølging av eleven og å lage avtaler om form på og innhold i skole – hjem kommunikasjon.

AVSLUTNING

Skolen er en svært viktig agent i arbeid med skolevegring, både i forhold til enkeltelever og i det forebyggende arbeidet. Prognosen ved skolevegring bedres ved tidlig intervensjon og minst mulig fravær. I mange tilfeller vil den viktigste behandlingen ved skolevegring være å hjelpe eleven til å være på skolen. I dette arbeidet kan skolen bidra med tilrettelegging, kompetanse og rutiner for samarbeid.

APPENDIKS 1 A SJEKKLISTE FOR KARTLEGGING

KARTLEGGING AV SKOLESITUASJONEN	NOTATER
<p>Fravær og vegringsatferd hos eleven</p> <p><i>(Varighet og hyppighet av fravær, fraværsmønster, hele dager og/eller enkelttimer. Fravær knyttet til fag, situasjoner, personer, aktiviteter. Mønster av vegringsatferd uten fravær, dvs. at eleven forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner, personer, aktiviteter.)</i></p> <p>Har eleven tidligere i skoleløpet hatt mye fravær eller vist vegringsatferd?</p>	
<p>Blir eleven plaget eller mobbet på skolen, skoleveien eller fritiden?</p>	
<p>Vurdering av skolefaglig og sosial kompetanse</p> <p>Fag/områder der eleven viser mestring og trivsel</p> <p>Fag/områder der eleven har vansker</p>	
<p>Enkeltsituasjoner der eleven klarer å møte på skolen eller delta i aktiviteter som han/hun vanligvis har vansker med å delta i. Hvorfor gikk det bra denne gangen?</p>	
<p>Hvilke viktige voksenrelasjoner har eleven på skolen og hvordan fungerer disse?</p>	
<p>Hvilke viktige relasjoner har eleven til jevnaldrende på skolen?</p>	
<p>Er skoledagen organisert, strukturert og forutsigbar for eleven?</p>	
<p>Hvilke tiltak er prøvd ut på skolen og hvordan har dette fungert?</p>	
<p>Hvilke tiltak er igangsatt i skole – hjem samarbeidet og hvordan har dette fungert?</p>	
<p>Forslag til tiltak</p>	

APPENDIKS 1 B

SJEKKLISTE FOR KARTLEGGING

SJEKKLISTE FOR INFORMASJON FRA ELEVEN	NOTATER
Hvilke fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen er det eleven liker?	
Er det aktiviteter, fag eller situasjoner som eleven opplever som vanskelige eller ubehagelige? <i>(Lese høyt eller svare på spørsmål foran klassen, ha prøver, ha kroppsøving, fag der eleven må eksponere seg i en gruppe, snakke med voksne på skolen, be læreren om hjelp, jobbe sammen med eller leke med medelever, bruke skolens toalett, spise i klassen, dra hjemmefra om morgenen, forlate foreldrene, skoleveien)</i>	
Har eleven vonde følelser knyttet til noen av situasjonene ovenfor eller mer generelt i forhold til skolesituasjonen? Hva slags følelser dreier det seg om? <i>(trist, redd, flau, nervøs, engstelig, sint)</i>	
Har eleven negative tanker knyttet til noen av situasjonene ovenfor eller mer generelt i forhold til skolesituasjonen? Hva er det eleven tenker? <i>(bekymringer, negative forventninger, tanker om hva som er skummelt eller vanskelig)</i>	
Har eleven andre bekymringer eller har eleven opplevd noe utenom skolesituasjonen som han/hun er opptatt av?	
Blir eleven plaget eller mobbet på skolen, skoleveien eller i fritiden?	
Er det situasjoner eller aktiviteter utenfor skolen i skoletiden som gjør det fristende for eleven og ikke møte opp? <i>(dataspill, møte venner, shopping, god mat, andre hyggelige ting som skjer hjemme)</i>	
Hvilke lærere eller andre voksne på skolen har eleven et godt forhold til, evt. et negativt forhold til?	
Situasjoner der eleven klarer å møte på skolen eller delta i aktiviteter som han/hun vanligvis har vansker med å delta i. Hva var det som gjorde at det gikk bra?	
Er skolehverdagen oversiktlig og forutsigbar for eleven? <i>(Har eleven oversikt over skolehverdagen og skoleuka, hvilke lærere/assistenter som er inne i de ulike timene, hvem eleven kan gå til dersom det er behov for en samtale etc.)</i>	
Har eleven gode venner?	
Elevens ønsker og mål for hvordan skolesituasjonen skal være?	
<p>Forslag til tiltak</p>	

APPENDIKS 1 C

SJEKKLISTER FOR KARTLEGGING

SJEKKLISTE FOR INFORMASJON FRA FORESATTE	NOTATER
Foresattes opplevelse av elevens generelle trivsel, på skolen og i fritiden	
Foresattes beskrivelse og forståelse av elevens vansker. Tenker foresatte det kan dreie seg om skolevegring eller er det andre forklaringer?	
Blir eleven plaget eller mobbet på skolen, skoleveien eller fritiden?	
Beskrivelse av eventuell vegringsatferd i hjemmet <i>(Er det vanskelig å få eleven til å gjøre seg klar til å gå på skolen om morgenen, har eleven fysiske plager i forbindelse med krav om skoleoppmøte, men er eller frisk)</i>	
Dersom eleven har fravær, hva skjer i tiden eleven er borte fra skolen? <i>(dataspill, besøk av familie, ekstra oppmerksomhet fra foresatte, treffer venner utenfor skolen, skolearbeid)</i>	
Helsemessige forhold av betydning for elevens fungering og fravær <i>(eventuell sykdomshistorikk, søvnrytme, matlyst)</i>	
Har det skjedd plutselige endringer eller belastninger i familien som kan settes i forbindelse med elevens vansker? <i>(skilsmisse, flytting, søsken, sykdom etc.)</i>	
Enkelt situasjoner der eleven klarer å møte på skolen eller delta i aktiviteter som han/hun vanligvis har vansker med å delta i. Hvilke tanker har foresatte om hva det var som gjorde at det gikk bra i situasjonen?	
Foresattes ansvarsfordeling når det gjelder å følge opp skole og skoleoppmøte	
Eventuelle andre instanser som er involvert i familien	
Eventuelle andre støttespillere i familiens nettverk	
Hvilke tiltak er prøvd hjemme og hvordan har disse fungert? <i>(Morgenrutiner, bytte av roller mellom foresatte, samtale med eleven)</i>	
Foresattes ønsker og mål for elevens fremtidige fungering	
Forslag til tiltak	

APPENDIKS 2

MAL FOR SAMARBEIDSAVTALE

SAMARBEIDSAVTALE MELLOM ELEV, SKOLE, FORESATTE OG EVENTUELLE INVOLVERTE:

LANGSIKTIG MÅL FOR SAMARBEIDET:

DELMÅL/OPPTRAPPINGSPLAN:

(Hvert trinn vil innebære delmål med økte utfordringer for eleven.

Delmålene skal tilrettelegge for mestring. Spesifiser hvor lenge hvert trinn skal vare)

Delmål/Trinn 1: (fag/situasjoner/dager der eleven deltar, elevens behov for tilrettelegging eller støtte i utfordrende situasjoner)

Delmål/Trinn 2: (fag situasjoner/dager der eleven deltar, elevens behov for tilrettelegging eller støtte i utfordrende situasjoner)

Delmål/Trinn 3: (fag situasjoner/dager der eleven deltar, elevens behov for tilrettelegging eller støtte i utfordrende situasjoner)

GENERELLE TILTAK OG ANSVARSFORDELING:

(Alle involverte parter skal ha sine ansvarsområder)

Kontaktlærer har ansvar for:

Ledelsen ved skolen har ansvar for:

Foresatte har ansvar for:

Eleven har ansvar for:

Andre involverte har ansvar for:

PLAN B:

Hvis eleven ikke klarer å møte som avtalt skjer dette

(Hvem gir informasjon/ringer hvem og hvem gjør hva for tilretteleggelse for elevens deltakelse?)

EVALUERING:

Form på og plan for evaluering av tiltakene avtales

(Evaluering bør skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring av delmål. Dato for neste møte og innkallingsansvar bør spesifiseres).

APPENDIKS 3

SJEKKLISTE FOR SYSTEMGJENNOMGANG

RUTINER FOR REGISTRERING OG OPPFØLGING AV FRAVÆR

- Har skolen en handlingsplan for registrering og oppfølging av fravær?
- Er ledelsen oppdatert på fravær blant elevene?
- Hvilke arenaer på skolen brukes til å ta opp bekymringsfullt fravær?
- Når anses fravær som bekymringsfullt og hvilke tiltak igangsettes?
- Kommuniserer ledelsen tydelige holdninger til fravær til personalet og foresatte?
- Kjenner personalet rutinene for håndtering av fravær og blir de fulgt opp?

LÆRINGSMILJØ, PSYKOSOSIALT MILJØ OG TILTAK FOR ELEVER MED SOSIOEMOSJONELLE VANSKER

- Hvordan fungerer skolens handlingsplan for mobbing?
- Hvordan anvender skolen § 9 a-3 i opplæringsloven i enkeltsaker?
- Hvordan fungerer skolens antimobbeprogram/program for sosial kompetanse?
- Har skolen arenaer for å drøfte «de stille elevene»?
- Hvilke tiltak igangsettes overfor elever som er svært utrygge, går alene i friminutt?
- Har personalet kompetanse på sosioemosjonelle vansker og tidligere tegn på skolevegring?
- Hvilke tiltak igangsettes for å styrke lærer – elev relasjon for utrygge elever?
- Er det vekt på tilpasset opplæring, tydelige, realistiske forventninger til elevene?

SKOLE – HJEM SAMARBEID

- Når og hvordan foregår kontakt mellom skole og hjem ved bekymringsfullt fravær?
- Hvilke rutiner har skolen for samarbeidsmøter og tverrfaglige møter ved bekymringsfullt fravær/skolevegring?

SKOLENS INTERNE STØTTESYSTEMSAKER

- Prioriterer ledelsen elevsaker med fravær/skolevegring?
- Følger ledelsen opp med støtte i saker med skolevegring, bl.a. i form av å frigjøre tid ved behov?
- Er det tydelig ansvarsfordeling i oppfølgingen av elever med fravær/skolevegring?
- Opplever lærerne god kollegial støtte når de står overfor utfordrende situasjoner eller elevsaker?

SKOLENS SAMARBEID MED EKSTERNE INSTANSER

- Har skolen kjennskap til og benytter ekstern kompetanse?
- Har skolen rutiner for å orientere eller drøfte saker i ressursteam når elever viser bekymringsfullt fravær/skolevegring?
- Når og hvordan blir skolehelsetjenesten, barneverntjeneste og/eller PPT involvert?

INFORMASJONSFLYT

- Er det stabilitet i personell over tid og god overføring av informasjon ved lærerbytter?
- Er det god informasjonsflyt og planlegging i overgangen mellom barnehage – skole, og ved skolebytter?

APPENDIKS 4

HANDLINGSPLAN FOR FRAVÆR

1. Føring av fravær

- a. Lærer er ansvarlig for daglig å føre fravær fra sine timer i digitale verktøy slik at det er tilgjengelig for foresatte.
- b. Kontaktlærer går inn på digitale verktøy hver dag for å undersøke fravær hos elevene. Ved ugyldig fravær kontaktes foresatte så raskt som mulig.

2. Melding om fravær

- a. Ved fravær skal foresatte skrive melding i meldingsbok.

3. Kontakt mellom skole og hjem

- a. Foresatte skal ringe skolen om morgenen første fraværsdag.
- b. Dersom foresatte ikke tar kontakt med skolen, skal kontaktlærer så raskt som mulig kontakte foresatte for å avklare om det er gyldig fravær. Ved en eventuell bekymring for fraværet informeres ledelsen
- c. Hjemmet kontaktes umiddelbart ved ugyldig fravær, dvs. fravær uten melding eller på ugyldig grunnlag. Det kan f. eks. være at eleven ikke har med seg melding etter fravær, eller at eleven forsvinner i løpet av skoledagen. Ledelsen informeres.
- d. Ved bekymring knyttet til høyt fravær skal kontaktlærer kalle inn foresatte til et møte om fraværet. Hjemmebesøk kan også inngå i denne kontakten. Dersom fraværet ikke reduseres skal kontaktlærer og senere ledelsen sørge for videre oppfølging og kontrakt mellom hjem og skole om oppfølging av fraværet, se vedlegg om samarbeidsavtale.

4. Grenser for bekymringsfullt fravær

- a. Mer enn tre enkeltdager per måned. Årsaken til fraværet undersøkes av kontaktlærer.
- b. Høyt sykefravær (over 15 %). Ledelsen ber foresatte om å fremlegge legeattest.
- c. Ved forsentkomming. Foresatte informeres. Ved ytterligere forsentkomming informeres ledelsen, og det innkalles til møte med elev og foresatte. Kartlegging gjennomføres og samarbeidsavtale utformes. Kartlegging: Vedlegg app.1.og vurderingsskjema SRAS.
- d. Ugyldig fravær fra enkelttimer føres i digitale verktøy. Foresatte informeres av kontaktlærer. Ved gjentatt ugyldig fravær innkaller kontaktlærer til møte med elev og foresatte. Kartlegging gjennomføres og samarbeidsavtale utformes.
- e. Ledelsen vurderer anonym drøfting av saken med barnevernstjenesten.

5. Arenaer for drøfting av fravær på skolen

- a. Fravær hos elevene skal være tema i ukentlige trinnmøter. Dersom fraværet er bekymringsfullt høyt, skal det drøftes med ledelsen.
- b. Ved bekymring rundt enkeltelevers fravær skapes det jevnlig møtepunkter mellom kontaktlærer og ledelsen, hvor fraværet og tiltak diskuteres. Det er avgjørende at tiltak settes i verk raskt.
- c. Dersom igangsatte tiltak ikke har virkning, tar skolen kontakt med støttesystemet, for eksempel gjennom BUT-team, der barnevern, helsesøster, skolelege og PPT sitter.
- d. BUP kobles inn i saken dersom tiltak i 1.linje ikke fører fram og det er behov for psykisk helsehjelp. Dersom familien trenger hjelp er også henvisning til DPS aktuelt, ev. psykiatritjenesten i kommunen.

APPENDIKS 5

RETNINGSLINJER FOR SAMARBEID SKOLE – PPT

PPT har formulert retningslinjer for samarbeid mellom skole og PPT i saker som gjelder skolevegring

1. HANDLINGSPLAN FOR HÅNTERING AV FRAVÆR

- Alle skoler skal ha en skriftlig plan for registrering og oppfølging av fravær.
- PPT bør være en pådriver for at skolene har en slik plan og bistå skolene i utformingen ved behov. Dette bør taes opp på skolens R-team.

2. SKOLENS ANSVAR VED BEKYMNING FOR FRAVÆR ELLER SKOLEVEGRING

- Ved bekymring for fravær eller skolevegring, må skolen kartlegge elevens skolesituasjon og innhente informasjon fra elev og foresatte.
- Når skolen igangsetter tiltak i forhold til skolevegring eller bekymringsfullt fravær skal disse evalueres sammen med foresatte (og elev) innen to uker på et evalueringsmøte.
- Dersom tiltakene ikke har en positiv effekt skal skolen drøfte henvisning med PPT.

3. RESSURSTEAM

- R-team skal informeres ved første mulige anledning når det er bekymring for fravær eller skolevegring/skulk. Det kan i første omgang være som en orienteringssak dersom skolen har satt i gang tiltak og vurderer at disse fungerer.
- Det må på første R-team vurderes behov for umiddelbar henvisning til PPT eller andre instanser (BUP, barneverntjenesten).

4. TVERRFAGLIG MØTE

- Tverrfaglig møte bør avholdes raskt. Det bør alltid holdes når det allerede er eller vurderes å kople inn flere instanser, når det er behov for ansvarsfordeling, når det er eller kan utvikle seg et anstrengt samarbeidsklima mellom skole – hjem.

5. HENVISNING TIL PPT

- Henvisningsgrunn til PPT kan være veiledning/konsultasjon og/eller utredning av elev.
- Skolen må sende med pedagogisk rapport som gir en god beskrivelse av saken og evt. referat fra tverrfaglig møte.
- Dersom det henvises for veiledning/konsultasjon blir PPTs rolle hovedsakelig å være samarbeidspartner og å gi råd til skole og foresatte, delta på møter og være pådriver for utforming av konkrete tiltak for å få eleven til skolen og for at eleven skal få en god skolehverdag.
- En tidlig henvisning ansvarliggjør PPT og dokumenterer PPTs arbeid med saken.

6. PPTs OPPFØLGING KAN OMFATTE

- Deltakelse på samarbeidsmøter og tverrfaglig møter.
- Bistå skole, foresatte og elev i å lage en samarbeidsavtale og/eller opptrappingsplan for tiltak.
- Samarbeid med skolens ledelse. Drøfte møteagenda sammen med ledelsen ved behov.
- Gi råd til lærerne/viktige voksne på skolen når det gjelder å tilrettelegge skolehverdagen for eleven.
- Vurdere og sørge for at riktige instanser er involvert i saken, i samarbeid med skolen og foresatte.
- Dersom flere instanser er involvert må PPTs rolle avklares nærmere. Det er svært viktig å unngå ansvarsdiffusjon i saker som gjelder skolevegring. PPT bør være en pådriver for at det avtales en tydelig ansvarsdeling mellom involverte instanser og om nødvendig ta dette spørsmålet opp på tverrfaglig møte.
- Gi råd til skolen for å sikre kontinuitet i tiltak over tid, inntil eleven er tilbake på skolen og har fått en tilfredsstillende opplæringssituasjon. PPT deltar på oppfølgingsmøter etter at eleven er tilbake på skolen for å bidra til å hindre tilbakefall.
- Utarbeider sakkyndig vurdering i tilfeller der det er behov for å vurdere elevens særlige behov og utbytte av det ordinære opplæringstilbudet (jfr. Opplæringsloven § 5-1). I spesielle unntakstilfeller gjøres det sakkyndig vurdering i forhold til fritak fra opplæringsplikten (jfr. Opplæringsloven § 2-1).

APPENDIKS 6**VURDERINGSSKJEMA FOR SKOLENEKTIG – FORELDREVERSJON (SRAS-R-F)**

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
1	Hvor ofte får barnet det vondt av å gå på skolen fordi det er redd for noe på skolen (for eksempel prøver, skolebussen, lærere eller brannalarm)?							
2	Hvor ofte er barnet borte fra skolen fordi det er vanskelig å snakke med andre elever?							
3	Hvor ofte har barnet mer lyst til å være sammen med sine foreldre enn å dra på skolen?							
4	Når barnet ikke er på skolen i løpet av uka (mandag til fredag), hvor ofte drar han eller hun hjemmefra og gjør noe morsomt?							
5	Hvor ofte er barnet borte fra skolen fordi det vil føle seg trist eller lei av å dra dit?							
6	Hvor ofte er barnet borte fra skolen fordi det føler seg flau når det er sammen med andre på skolen?							
7	Hvor ofte tenker barnet på sine foreldre eller på sin familie når hun eller han er på skolen?							
8	Når barnet ikke er på skolen i løpet av uka (mandag til fredag), hvor ofte snakker da barnet med eller treffer noen andre utenom familien?							
9	Hvor ofte har barnet det vondt på skolen (er redd, nervøs, trist), sammenlignet med når barnet er hjemme med venner?							
10	Hvor ofte er barnet borte fra skolen fordi barnet ikke har så mange venner der?							
11	Hvor ofte ville barnet heller vært sammen med familien enn å dra på skolen?							
12	Når barnet ikke er på skolen i løpet av uka (mandag – fredag), hvor mye koser han eller hun seg da med ting som å være sammen med venner eller dra til et sted?							

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
13	Hvor ofte får barnet det vondt (er redd, nervøs, trist) når det tenker på skolen på en lørdag eller søndag?							
14	Hvor ofte holder barnet seg borte fra bestemte steder på skolen (for eksempel ganger eller der spesielle elever oppholder seg) og der barnet er nødt til å snakke med andre?							
15	Hvor godt ville barnet ha likt å ha undervisning med en av foreldrene hjemme i stedet for med lærer på skolen?							
16	Hvor ofte nekter barnet å dra på skolen fordi det heller vil gjøre morsomme ting andre steder?							
17	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis barnet hadde hatt det mindre vondt (var mindre redd, nervøs, trist) på grunn av skolen?							
18	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis det hadde vært lettere å få nye venner?							
19	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis en av foreldrene var med?							
20	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis barnet kunne gjøre mer morsomme ting (som å være sammen med venner)?							
21	Hvor mye mer vondt får barnet det på skolen (blir redd, nervøs, trist) enn andre på sin alder får?							
22	Hvor mye mer holder barnet seg unna elever på skolen enn andre på barnets alder gjør?							
23	Ønsker barnet å være hjemme med en av foreldrene mer enn andre på samme alder?							
24	Har barnet mer lyst til å gjøre morsomme ting utenfor skolen enn andre på samme alder?							

APPENDIKS 7**VURDERINGSSKJEMA FOR SKOLENEKTIG – BARNEVERSJON (SRAS-R-B)**

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
1	Hvor ofte får du vondt av å gå på skolen fordi du er redd for noe på skolen (for eksempel prøver, skolebussen, lærere eller brannalarm)?							
2	Hvor ofte er du borte fra skolen fordi det er vanskelig å snakke med andre elever på skolen?							
3	Hvor ofte har du mer lyst til å være sammen med dine foreldre enn å dra på skolen?							
4	Når du ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor ofte drar du da hjemmefra og gjør noe morsomt?							
5	Hvor ofte er du borte fra skolen fordi du vil føle deg trist eller lei hvis du drar dit?							
6	Hvor ofte er du borte fra skolen fordi du er flau når du er sammen med andre på skolen?							
7	Hvor ofte tenker du på dine foreldre eller på din familie når du er på skolen?							
8	Når du ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor ofte snakker du da med eller treffer noen andre utenom familien?							
9	Hvor ofte har du det vondt på skolen (er redd, nervøs, trist) sammenlignet med når du er hjemme med venner?							
10	Hvor ofte er du borte fra skolen fordi du ikke har så mange venner der?							
11	Hvor ofte ville du heller vært sammen med familien enn å dra på skolen?							
12	Når du ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor mye koser du deg da med ting som å være sammen med venner eller dra til et sted?							
13	Hvor ofte får du det vondt (er redd, nervøs, trist) når du tenker på skolen en lørdag eller søndag?							

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
14	Hvor ofte holder du deg borte fra bestemte steder på skolen (for eksempel ganger eller der spesielle elever oppholder seg), der du er nødt til å snakke med andre?							
15	Hvor godt ville du ha likt å ha undervisning med en av foreldrene hjemme i stedet for med lærer på skolen?							
16	Hvor ofte nekter du å dra på skolen fordi du heller vil gjøre morsomme ting andre steder?							
17	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis du hadde hatt det mindre vondt (var mindre redd, nervøs, trist) på skolen?							
18	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis det hadde vært lettere å få nye venner?							
19	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis en av foreldrene dine var med deg?							
20	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis du kunne gjøre morsomme ting etter skoletid (som å være sammen med venner)?							
21	Hvor mye mer vondt har du det på skolen (er redd, nervøs, trist) enn andre på din alder?							
22	Hvor mye mer holder du deg unna elever på skolen enn andre på din alder?							
23	Ønsker du å være hjemme med en av foreldrene dine mer enn andre på din alder ønsker?							
24	Har du mer lyst til å gjøre morsomme ting utenfor skolen enn andre på din alder har?							

Skåringskjema

Unngår ting eller situasjoner som vekker ubehag		Unngår situasjoner som innebærer evaluering/bedømmelse		Sør oppmerksomhet		Velger konkrete, attraktive aktiviteter	
1		2		3		4	
5		6		7		8	
9		10		11		12	
13		14		15		16	
17		18		19		20	
21		22		23		24	
Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=	

Figur 1: SRAS-R-B. Oversatt av Børge Holden og Jan-Ivar Sjøllmann (2010) etter tillatelse fra Christopher A. Kearney

APPENDIKS 8**VURDERINGSSKJEMA FOR SKOLENEKTING, LÆRERVERSJON (SRAS-R-L)**

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
1	Hvor ofte får eleven det vondt av å gå på skolen fordi han eller hun er redd for noe på skolen (for eksempel prøver, skolebussen, lærere eller brannalarm)?							
2	Hvor ofte er eleven borte fra skolen fordi det er vanskelig å snakke med andre elever på skolen?							
3	Hvor ofte har eleven mer lyst til å være sammen med sine foreldre enn å dra på skolen?							
4	Når eleven ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor ofte drar eleven da hjemmefra og gjør noe morsomt?							
5	Hvor ofte er eleven borte fra skolen fordi han eller hun vil føle seg trist eller lei ved å dra på skolen?							
6	Hvor ofte er eleven borte fra skolen fordi han eller hun blir flau ved å være sammen med andre på skolen?							
7	Hvor ofte tenker eleven på sine foreldre eller på sin familie mens han eller hun er på skolen?							
8	Når eleven ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor ofte snakker han eller hun med eller treffer andre utenom familien?							
9	Hvor ofte har eleven det vondt på skolen (er redd, nervøs, trist), sammenlignet med når han eller hun er hjemme med venner?							
10	Hvor ofte er eleven borte fra skolen fordi han eller hun ikke har så mange venner der?							
11	Hvor ofte viller heller eleven vært sammen med familien enn å dra på skolen?							

		Aldri	Nesten aldri	Sjelden	Av og til	Ofte	Nesten alltid	Alltid
12	Når eleven ikke er på skolen i løpet av uka (fra mandag til fredag), hvor mye koser eleven seg da med ting som å være sammen med venner eller dra til et sted?							
13	Hvor ofte får eleven det vondt (er redd, nervøs, trist) når han eller hun tenker på skolen på en lørdag eller søndag?							
14	Hvor ofte holder eleven seg borte fra bestemte steder på skolen (for eksempel ganger eller der spesielle elever oppholder seg), der han eller hun er nødt til å snakke med andre?							
15	Hvor godt ville eleven ha likt undervisning med en av foreldrene hjemme i stedet for med lærer på skolen?							
16	Hvor ofte nekter eleven å dra på skolen fordi han eller hun heller vil gjøre morsomme ting andre steder?							
17	Hadde det vært letter å gå på skolen hvis eleven hadde hatt det mindre vondt (var mindre redd, nervøs, trist) på skolen?							
18	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis det hadde vært lettere å få nye venner?							
19	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis en av foreldrene var med?							
20	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis eleven kunne gjøre mer morsomme ting etter skoletid (som å være sammen med venner)?							
21	Hvor mye mer vondt har eleven det på skolen (er redd, nervøs, trist) enn andre på samme alder?							
22	Hvor mye mer holder eleven seg unna elever på skolen enn andre på samme alder?							
23	Ønsker eleven å være hjemme men en av foreldrene mer enn andre på samme alder?							
24	Har eleven mer lyst til å gjøre morsomme ting utenfor skolen mer enn andre på samme alder?							

Skåringskjema

Unngår ting eller situasjoner som vekker ubehag		Unngår situasjoner som innebærer evaluering/bedømmelse		Sør oppmerksomhet		Velger konkrete, attraktive aktiviteter	
1		2		3		4	
5		6		7		8	
9		10		11		12	
13		14		15		16	
17		18		19		20	
21		22		23		24	
Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=	

Figur 1: SRAS-R-B. Oversatt av Børge Holden og Jan-Ivar Sjøllmann (2010) etter tillatelse fra Christopher A. Kearney